

Drama's aan de pool

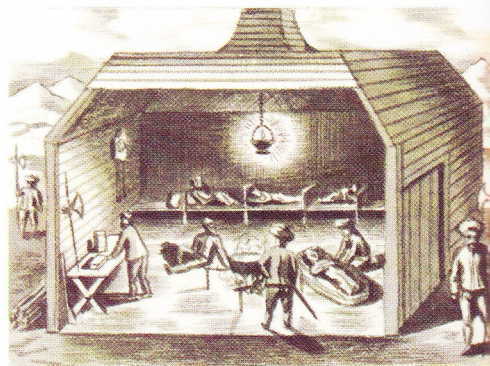
Bijna 2000 jaar geleden droomde Seneca, de grote Romeinse wijsgeer en dichter, er reeds van al de geheimen van de wereld te ontsluitieren en zelfs "Ultima Thule" te ontdekken. Laten wij dadelijk zeggen, dat het lang bij een schone droom gebleven is, want men neemt aan dat vóór de 8e eeuw geen enkel Europeaan een voet op arctische bodem zette. Pas in 795 ondernamen Ierse monniken een avontuurlijke tocht naar het toen nog onbewoonde... IJsland! Ongeveer 200 jaar later zette de Noorman, Erik de Rode, samen met zijn manschappen, voet aan wal op Groenland. Vandaar vertrokken vikings naar het noorden van Amerika, zodat met zekerheid kan worden gezegd, dat Amerika vijf eeuwen vóór Columbus werd ontdekt. In

1194 bereikten de Noormannen Spitsbergen. De eerste werkelijk georganiseerde tochten naar het Hoge Noorden moeten worden beschouwd als een gevolg van de grote ontdekkingen in de 15e eeuw. Toen was alleen de zeevaartweg naar Indië en China langs het verre Afrika om bekend. Van de 16e eeuw af zoeken vooral Portugezen en Engelsen naar een nieuwe, kortere zeeverbinding met het Verre Oosten.

Steunend op de kaarten die men toen kende, waren twee reisroutes mogelijk. Langs de ene in noordwestelijke richting, hoopte men Noord-Amerika te omzeilen en aldus de Stille Oceaan en China te bereiken. De andere weg, in noordoostelijke richting, moest de mogelijkheid bieden om langsheen de Siberische kusten het Verre Oosten aan te doen.

Het lag dus aanvankelijk niet in de bedoeling de noordpoolgebieden te verkennen, maar het vinden van een korte zeedoorvaart om de rijkdom van het Verre Oosten gemakkelijk te bereiken! De Engelse koopman Thorne suggereerde voor het eerst deze noordoostelijke doorvaart. Verscheidene kleinere pogingen, zowel als de eerste grote onderneming van de "Merchant Adventurers" in 1553 verliepen ramspoedig. Toch slaagde Chancellor erin met zijn schip de monding van de Dwina te bereiken, naar Moskou te rei-

zen, om daar met de Russen handelsbetrekkingen aan te knopen. Ook de Nederlanders stelden veel belang in de noordoostelijke doorvaart: tussen 1594 en 1597 organiseerden zij de drie beroemd geworden IJszee-expedities. Nay en Barentsz leidden de eerste tocht. Nay slaagde erin in de Karazee open water te vinden. Barentsz, die een eigen koers volgde, ontdekte de westkust van Novaya Zemlya. De optimistische berichten over deze reizen hadden voor gevolg, dat in 1595 een tweede

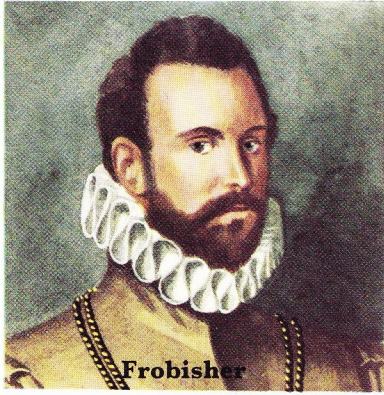

het "Behouden Huys" van Barentsz

expeditie op 's lands kosten werd ondernomen. Ze bracht echter weinig resultaat op, vermits de ongunstige weersomstandigheden de zeevaarders verplichtten spoedig rechtsomkeert te maken. Hoewel de belangstelling voor de noordoostelijke doorvaart hierdoor enigszins was afgekoeld, liet Barentsz de droom niet los: hij stelde voor in het Hoge Noorden te overwinteren, opdat men in het volgende voorjaar zou kunnen gebruik maken van de voordelige weersomstandigheden om in noordelijke richting door te dringen. Barentsz kreeg de kans in 1596. Tijdens deze derde tocht ontdekte hij opnieuw Spitsbergen, doch verdere successen bleven uit en de overwintering in het "Behouden Huys", een hut die hij met zijn manschappen optimmerde, verliep eerder dramatisch. Barentsz zelf kwam op de terugweg, die in

runesteen door de Noormannen in Amerika achtergelaten

twee boten werd aangedurfd, jammerlijk om het leven. Barentsz die een zeer bekwaam zeeman was, komt de grote verdienste toe de eerste post in de poolnacht te hebben opgericht. Nog gaven de Nederlanders hun pogingen niet op. In 1607 zonden zij Hudson uit. Hij trachtte eerst tevergeefs langs de Groenlandse oostkust en daarna ten noorden van Spitsbergen door het ijs te dringen. Toch ontdekte hij tijdens deze tocht het eiland Jan Mayen. Hij beproefde zijn kans opnieuw in 1608, ditmaal langsheen de kust van Novaya Zemlya, maar moest het opgeven. Ten slotte werd Hudson door de Amsterdamse Kamer geëngageerd. Hij vertrok in 1609 en bereikte, tegen de bevelen van zijn lastgevers in, langs noordwestelijke weg, de oostkust van Amerika. Nadat de Denen in 1653 een vergeefse poging hadden ondernomen, werd

de droom van de noordoostelijke route opgegeven. Intussentijd hadden pioniers er reeds alles op gezet om de noordwestelijke doorvaart tot een goed einde te brengen. Reeds in 1497 was John Cabot erin geslaagd de Noord Amerikaanse kust, waarschijnlijk in de buurt van Labrador, te veroveren. Frobisher ondernam tussen 1576 en 1578 drie reizen en schreef de Frobisherbaai op zijn naam. Hudson overwinterde tijdens zijn vierde en laatste tocht in 1610-1611 bij de Hudsonbaai en werd na veel ontberingen tijdens de terugtocht door muitende manschappen in een kleine boot gezet en aan het geweld van de woelige zee overgeleverd. Ook zijn zoon John, die hem op alle reizen vergezelde, viel onder de handen van de muiters. Bylot en Baffin waagden zich in 1615 en 1616 nog tot in de Baffinbaai, maar verdere pogingen bleven uit, al stelden de Russen in de 17e eeuw veel belang in het onderzoek van de arctische kusten en de eilanden in Noord-Azië. Een groep kozakken, onder leiding van Desjnev, voeren in kleine sloepen om het noordoostelijke Aziatische vasteland en ont-

De aantrekkingskracht van de onbekende horizons bracht de mens in de 10e eeuw reeds tot de ontdekking van Arctica. Talloze expedities zochten langs het Hoge Noorden een kortere doorvaart naar het Oosten, waar grote rijkdommen wenkten. Velen stierven een rampzalige dood. Men slaagde er echter niet in de ijsmassa's te doorbreken. De enkele ontdekkingen konden de ontmoediging niet compenseren. De mens gaf zich tijdelijk gewonnen.

dekten in 1648, dit is 80 jaar vóór Bering, de beroemde straat die Amerika van Azië scheidt. Engelsen, Fransen en Nederlanders waren er niet meer zo op uit om het rampzalige Arctica verder te verkennen. Zij vonden er meer baat bij hun schepen te bemannen met het oog op de walvisvangst.

In de Amerikaanse arctische zeeën, zowel als in de buurt van Spitsbergen, Novaya Zemlya en de Groenlandse kusten begon weldra een nieuwe episode in de geschiedenis van het Hoge Noorden. De walvisvangst groeide op zeer korte tijd uit tot een avontuurlijke rush naar rijkdom.

